

De Haagse kronkel, *Cylindroiulus apenninorum*

Matty P. Berg, EIS Kenniscentrum Insecten, Vrij Universiteit Amsterdam & Rijksuniversiteit Groningen

Miljoenpoten staan niet bekend om hun goede verspreidingsvermogen. Enkele soorten vertonen zwervgedrag, waarbij een groot deel van de populatie vaak massaal op een plek bij elkaar komt, zoals langs huismuren of hoekjes bij schuren. Het merendeel van de soorten beweegt echter gedurende hun korte leven op de schaal van een hectare. Exotische soorten moeten het dan ook hebben van passief transport, met name door de mens. Bekende voorbeelden zijn miljoenpoten die vanuit de tropen bij ons in tropische kassen terecht zijn gekomen door uitwisseling van plantenmateriaal in potgrond. Deze soorten weten de stap naar de vrije natuur niet te maken; daarvoor is het buiten nog steeds te koud. Er is een soort, de Haagse kronkel (*Cylindroiulus apenninorum*) die wel buitenshuis is te vinden en in het verleden in Nederland is ingevoerd. Zoals de wetenschappelijke naam al doet vermoeden is het oorspronkelijke leefgebied van deze miljoenpoot de Apennijnen in Italië. Buiten Italië en Nederland is de soort nog nooit gemeld.

Haagse kronkel in Nederland

De eerste waarneming van *C. apenninorum* dateert van 31 maart 1926 toen enkele exemplaren werden aangetroffen in het Haagse Bos te Den Haag; vandaar de prachtige Nederlandse naam. In 1928 volgden waarnemingen in Raaphorst in Wassenaar en in 1973 in Baarn op de

stuwwal van de Utrechtse heuvelrug. Vanaf het eind van de jaren 1990 is begonnen met het in kaart brengen van miljoenpoten in heel Nederland. De hernieuwde inventarisatie-inspanning bracht aan het licht dat de soort in Den Haag en omstreken algemeen voorkomt langs de binnenduinrand, maar ook leeft in het Kralingse Bos te Rotterdam (2002) en enkele parken in Alkmaar (2006). Recent is de Haagse kronkel ook bij Driebergen-Rijsenburg verzameld in het Driebergsebos, niet ver van Baarn. Of dit recente uitbreidingen zijn of dat de Haagse kronkel hier al langer voorkomt is niet duidelijk. De gegevens tonen aan dat *C. apenninorum* al bijna 90 jaar in Nederland voorkomt.

Herkenning

De Haagse kronkel is gemakkelijk te herkennen. Het lichaam is glanzend donkerbruin van kleur, slangvormig, onbehaard en ongeveer 2-3 cm lang. Het lichaam heeft meer dan 30 segmenten, die alle rolrond van vorm zijn. Het eerste segment achter de kop is even breed als de kop zelf. Het lichaam eindigt in twee staartpunten, een aan de bovenkant en een aan de onderkant van het lichaam. De onderste staartpunt bestaat uit een verlengde anaalschub. Dit is een uniek kenmerk ten opzichte van andere slangvormige miljoenpoten die geen of een enkele staartpunt dragen en een anaalschub hebben die niet buiten het lichaam uitsteekt.

De Haagse kronkel uit het Driebergsebos. (Foto: Anne Krediet)

Effecten op bodembiodiversiteit

In het buitenland zijn enkele miljoenpoten geïntroduceerd die aanzienlijke schade en ongemak kunnen veroorzaken. Ze komen plaatselijk in zeer hoge dichtheden voor en verdrijven inheemse miljoenpoten. In hoge dichtheid veroorzaken ze schade aan landbouwgewassen, met name aan zaailingen, en beplanting in tuinen en parken. Deze soorten kenmerken zich vaak door een hoge mate van mobiliteit en ongevoeligheid voor droogte en hitte. De Haagse kronkel is ook een warmteminnende soort die goed tegen droogte kan. Bijna alle vindplaatsen liggen

op zandgrond (of opgespoten zand in de steden), wat met name in de zomermaanden flink kan uitdrogen. Toch bereikt deze miljoenpoot nooit hoge dichtheden. Er worden meestal maar enkele tot tientallen exemplaren waargenomen op een locatie. Ook zijn er geen aanwijzingen dat deze soort zich verder sterk aan het uitbreiden is of dat lokaal andere miljoenpoten in hun voortbestaan worden bedreigd door de aanwezigheid van de Haagse kronkel. Er lijkt vooralsnog dus geen risico voor de inheemse flora en fauna te bestaan.

Amerikaanse ribkwal neemt nog steeds toe

Adriaan Gmelig Meyling (Stichting ANEMOON)

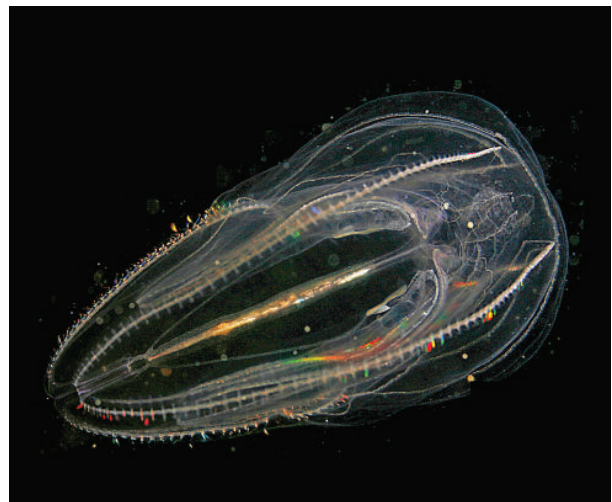
Uiterlijk

De Amerikaanse ribkwal (*Mnemiopsis leidyi*) heeft een glashelder geleachtig lichaam dat tot 15 centimeter lang kan worden. Het lichaam heeft aan weerszijde twee bewegelijke lepelvormige lobben. Als de dieren de lobben sluiten en tegen het lichaam aandrukken zijn ze gloeilamp-vormig, maar als ze de lobben naar buiten toe bewegen zijn ze vanaf de zijkant gezien klokvormig. Er zijn acht rijen met een aaneenschakeling van zwemplaatsjes, de zogenaamde ribben. Er zijn vier korte en vier lange rijen. Wanneer ze beschenen worden door een duiklamp tonen de zwemplaatsjes mooie regenboogachtige kleuren (zie foto).

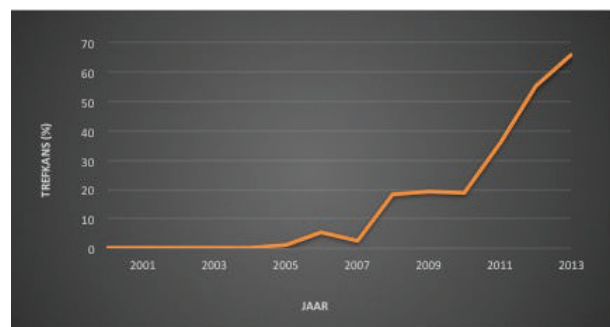
In het bovenste deel van het lichaam, boven de centrale holte ligt een evenwichtsorgaan, de zogenaamde statocyst. Dit orgaan is tijdens het duiken niet gemakkelijk te zien, maar is op foto's wel vaak zichtbaar. Het dier heeft twee tentakels die aan één kant franje hebben.

Te verwarren met

De Amerikaanse ribkwal (ook wel Amerikaanse langlob-ribkwal genoemd) lijkt sterk op de Kortlob-ribkwal (*Bolinopsis infundibulum*), die van oorsprong ten noorden van Nederland voorkomt en in onze kustwateren slechts zelden wordt waargenomen, maar wel als inheemse soort wordt beschouwd. Bij de Kortlob-ribkwal ligt de rand van de holte onder de lobben duidelijk lager dan het evenwichtsorgaan.

Amerikaanse ribkwal. (Foto: Arjan Gittenberger)

Treffkans op één of meer Amerikaanse ribkwallen tijdens een duik in Oosterschelde of Grevelingen op een willekeurige duiklocatie op een willekeurig moment in het jaar. Bron: Stichting ANEMOON (2014), gebaseerd op waarnemingen gedaan in het kader van het Monitoringproject Onderwater Oever (MOO).